Гос. библиотека МССР
им. Н. К. Крупской
ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР
Молдавской ССР

Tineretul MOLDOVEI

PUBLICAȚIE DE ATITUDINE, OPINIE ȘI CULTURA PENTRU TINERET
APARE DIN OCTOMBRIE 1930 — Miercuri, 23 ianuarie 1991 — № 7 — Prețul pentru abonați 12 cop. Prețul cu amănuntul 20 cop.

EVENIMENT ÎN CALENDARUL POLITIC AL REPUBLICII

MAI BINE SĂ-ȘI SCHIMBE NISTRUL CURSUL DECÎT SĂ RĂMÎNEM NOI DESPĂRȚIȚI

Reportaj de la congresul de constituire a societății culturale «Transnistria»

Aceste notițe aș vrea să le încep cu o mărturisire. În cei peste treizeci de ani de ziaristică am avut prilejul să fac relatări de la numeroase adunări, congrese, conferințe și diverse foruri. Dar această întrunire, desfășurată sîmbăta trecută la Chișinău, m-a impresionat într-un mod cu totul deosebit. Și nu atît prin tema actuală și acută, cît prin ponderea argumentării științifice, prin faptele mai vechi și mai noi puse la cumpăna analizei, prin durerea și suspinele unui destin de neam «spintecat» de tăișul nemilos al vremurilor grele.

La această adunare au sosit sute de reprezentanți ai moldovenilor din orașele și raioanele transnistrene ale R.S.S. Moldova, invitați din regiunile Odesa și Cernăuți, oaspeți din România. Importanța forului a fost accentuată prin prezența domnilor M. Snegur, Președintele republicii, A. Moșanu, Președintele Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, prin mesajul expediat de la spital de către M. Druc, Președintele Guvernului R.S.S.M., prin participarea unor miniștri, deputați ai poporului din țară și republică, scriitori, oameni de știință.

Ședința, deschisă de P. Soltan, președintele comitetului de inițiativă pentru constituirea societății «Transnistria», a fost binecuvîntată de P. Buburuz, protoiereu, deputat al poporului al U.R.S.S.

Îndemnînd participanții la congres să pună o rădăcină de susținere a renașterii și prosperării neamului oropsit al moldovenilor din stînga Nistrului, de reanimare națională prin astfel de pîrghii, cum sînt învățămîntul, cultura, credința, referentul P. Soltan a făcut la început o privire retrospectivă asupra trecutului nostru din cele mai vechi timpuri și pînă azi.

Cine sîntem noi, moldovenii de la răsărit de Nistru: stăpîni în casa noastră ori oaspeți sosiți mai ieri-alaltăieri? — pune întrebarea oratorul, menționînd că nicidecum nu urmărește revizuirea hotarelor dintre republici sau schimbări de ordin demografic. Dimpotrivă, răspunsul obiectiv ar putea ajuta la aplanarea conflictelor interetnice, la o mai bună înțelegere între oameni. Însă a găsi un asemenea răspuns la ora actuală e lucru anevoios, pentru că istoria pămînturilor dintre Nistru și Bug, cu regret, încă nu e scrisă.

Izvoarele documentare demonstrează cu prisosință că Transnistria a fost populată din cele mai vechi timpuri de triburile tracice ale dacilor, ori geților — strămoșii neamului nostru. Prin evul mediu domnitorii și boierii moldoveni dispun de mari teritorii la răsărit de Nistru, întemeind, stăpînind, apoi lăsînd moștenire numeroase localități, ca Movilău de Eremia Movilă (azi Movilău-Podolsk), Raşcovul, Dubăsarii, Jurca ș. a. La un moment elementul etnic moldovenesc era atît de important în Transnistria, încît el stăpînea situația politică. Mai mult, de aici porneau încercări, uneori reușite, de a pune mîna pe tronul (scaunul) Moldovei.

La 1681, după o pace încheiată între ruși și turci, granița se fixează pe Nipru. Teritoriul dintre Nipru și Bug este dat sub obîrduirea domnitorului moldovean Gheorghe Duca. Stăpînit de acesta pînă la 1684, el e cunoscut sub denumirea Ucraina moldovenească.

Secolul XVIII aduce mari schimbări în urma războaielor ruso-turce. Are loc împărțirea Poloniei. Moldova de Nord e răpită de austrieci. Imperiul rus ajunge cu granița la Bug. Țarismul întreprinde deportări masive. Cronicarul Ioan Neculce scria: «La purcesul lui Miunih (general rus) trimis-au de au robit mulți oameni din ținutul Hotinului și de pe marginea Cernăuților și i-au trecut cu femei, cu copii la Mosk (Moscova) și-i împărțea pe oameni ca dobitoacele: unii luau bărbații, alții femeile, alții copiii, și-i vindeau unii la alții fără leac de milă, mai rău decît tătarii. Și era vreme de larnă. Bocete și multe lacrimi era, de se auzea glasurile la cer». Era vorba de anul 1739, cînd rușii au ridicat și dus în robie peste 100 de mii de moldoveni. În urma celei de-a doua împărțiri a Poloniei și a păcii de la Iași (1791—1793) Imperiul rus pune stăpînire pe Transnistria.

Istoria secolului XIX, pe care o cunoaștem ceva mai bine, este pentru Transnistria mult asemănătoare cu cea a Basarabiei, în special în ce privește deznaționalizarea. Aceeași tendință e caracteristică și pentru începutul secolului nostru. I s-au opus mulți transnistreni, setoși de lumină și învățătură.

(Sfîrșit în pag. 2.)

Foto de V. SOLOGUB

ZONA DE SECURITATE.md

EVENIMENT ÎN CALENDARUL POLITIC AL REPUBLICII

MAI BINE SĂ-ȘI SCHIMBE NISTRUL CURSUL DECÎT SĂ RĂMÎNEM NOI DESPARȚIȚI

(Sfîrșit).

Referentul citează un caz semnificativ. La congresul soldaților moldoveni, ce s-a ținut la Chișinău în ziua de 21 octombrie 1917, au luat parte și soldați transnistreni. Unul dintre ei, Toma Jalbă, rosti o cuvîntare: «Frații lor, văd că toți v-ați hotărît să luați ce vi se cuvine, să scăpați scumpa noastră Basarabie de mîna vrăjmașilor, precum scoate ciobanul oaia din gura lupului.

Dar eu vă întreb, fraților, care sînteți moldoveni, cum ne lăsați pe noi, moldovenii, cei ce sîntem rupți din această Basarabie, să trăim pe celălalt țărm al Nistrului? Noi rămînem ca șoarecele în gura motanului.

De ne veți uita, noi vom săpa malul Nistrului și vom îndrepta apa dincolo de pămîntul nostru, căci mai bine să-și schimbe rîul mersul, decît să rămînem noi despărțiți unii de alții».

Realitățile prin care au trecut mai apoi moldovenii din stînga Nistrului nu sînt univoce. Referentul s-a străduit să le reflecte cît se poate de obiectiv, arătînd în linii mari atît realizările obținute, cît și momentele negative, care și-au lăsat amprenta pe destinul neamului: industrializarea și colectivizarea forțată; migrația intensă din alte republici sub pretextul invitării de specialiști; deportarea a circa trei mii de gospodari; nimicirea sutelor de minți luminate; reprimarea guvernului R.A.S.S.M. pentru alfabetul latin și încercarea de a reveni la valorile clasice ale culturii noastre... Despre evenimentele dramatice ale acelui timp Petrea Darienco scria mai tîrziu: «Fărădelegile sălbatice ca o furtună au trecut peste lucrătorii de partid și intelectualitatea de creație, smulgînd din rîndurile lor foare mulți oameni onești și talentați».

Pare paradoxal, dar după izgonirea cotropitorilor fasciști în martie-aprilie 1944 au avut de suferit mulți băștinași nevinovați, printre care și unii care au luptat în ilegalitate, apropiind cum au putut ziua eliberării.

Poporul degrada, suferea, dar își mușca limba și tăcea. Buboiul s-a spart abia în anii restructurării, publicității largi. Aborigenii au ridicat capul ca să vadă cine sînt, de unde vin și ce se face cu ei. Și au constatat cu durere că în străvechile așezări moldovenești (Rîmnița, Tiraspol ș. a.) ei sînt în minoritate. Mai mult chiar, s-au ciocnit de rezistența îndîrjită a separatiștilor, care profită de schimbarea demografică, planificată și organizată în mod metodic. S-a ajuns pînă la declararea așazisei republici Nistrene, pentru anularea căreia a fost necesar decretul Președintelui M. Gorbaciov. Dar separatiștii și acum zămislesc alegeri suplimentare, au format o societate «Otecestvo», convoacă un congres, unde să pună la cale variantele «probate» la Vilnius și Riga.

Atît referentul, cît și alți vorbitori au căutat să scoată în prim-plan cele mai arzătoare probleme din domeniul învățămîntului, culturii, ocrotirii sănătății, ecologiei, producției, au comentat cu multă speranță obligația pe care și-a asumat-o Guvernul Republicii privind elaborarea unui program special de dezvoltare social-economică pentru cele cinci raioane din Transnistria.

In cadrul dezbaterilor au vrobit M. Potînga, președinte al comitetului sindical de la fabrica de conserve din Grigoriopol, P. Sinica, originar din satul Lipețk, regiunea Odesa, N. Dabija, poet, președintele societății «Limba noastră cea română», N. Mamulat, învățătoare din satul Coșnița, raionul Dubăsari, R. Verejanu, reprezentanta societății «Pro Basarabia și Bucovina», Gr. Vieru, poet-academician, A. Codru, poet și cineast, originar din s. Molovata-Nouă, raionul Dubăsari, S. Evtodiev, președinte de colhoz în satul Găvănoasa, regiunea Odesa, I. Ungureanu, ministrul culturii și cultelor din R.S.S.M., V. Matei, deputat al poporului al R.S.S.M., reprezentant al F.P.M., V. Tărîțeanu, scriitor bucovinean, A. Plești, originar din satul Ofatinți, raionul Rîbnița, și alți oratori. Fiecare din ei a adus dovezi în favoarea necesității unor măsuri urgente și bine sistematizate pentru renașterea moldovenilor din stînga Nistrului, propunînd și idei concrete întru desfășurarea unor acțiuni rezultative.

Congresul a discutat și a aprobat Statutul și Programul, a ales comitetul de conducere și comisia de revizie ale «Transnistriei». Funcția de președinte al societății a fost încredințată lui Petru S. Soltan, originar din raionul Dubăsari.

Participanții au adoptat o Adresare către compatrioți și o declarație de protest împotriva nelegiuirilor săvîrșite de dictatura militară în Republicile Baltice.

O cuvîntare la temă a rostit Președintele R.S.S. Moldova Mircea I. Snegur, apreciind acest congres drept important eveniment în calendarul politic al republicii.

V. ATAMANENCO.